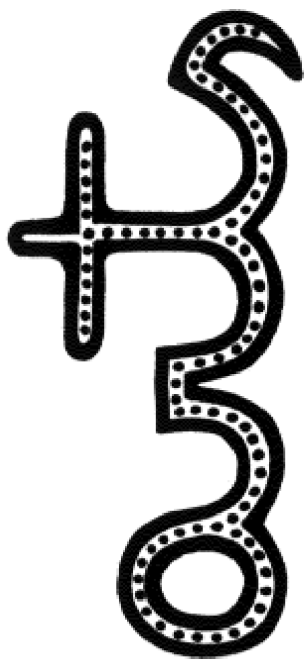

La Biblioteca de la Fundació Joan Miró de Barcelona: 25 anys de difusió de l'Art Contemporani

Teresa Martí
Fundació Joan Miró

Quan a principis dels anys 70 Joan Miró va decidir crear una Fundació on es conservessin i exhibissin les seves obres, va voler des d'un primer moment que no fos un lloc reservat només a la seva obra sinó un lloc on s'hi poguessin mostrar tant les obres dels grans creadors del segle XX com la dels artistes joves que es començaven a obrir camí. Alhora Miró no concebé la Fundació que portaria el seu nom com un museu estrictament, sinó com un centre viu de treball i de recerca que trenqués la monotonia del panorama artístic barceloní i al mateix temps servís de partença a d'altres iniciatives. La creació d'una biblioteca, un arxiu i un auditori va respondre a aquesta idea inicial. Així doncs la biblioteca, que es va obrir al públic el mes de juny de l'any 1975, es va convertir en la primera biblioteca especialitzada en art contemporani de Barcelona.

L'espai

Josep Lluís Sert, l'arquitecte, i amic de Miró, quan va projectar la Fundació a la muntanya de Montjuïc, va tenir molt en compte el lloc on aniria destinada la biblioteca. En primer lloc la va

situar al pis superior de la torre octagonal on es tenia previst instal·lar el què s'anomenaria Centre d'Estudis d'Art Contemporani i que inclouria l'auditori i l'arxiu. Aquesta ubicació fa que la biblioteca quedi fora del recorregut de les sales d'exposició i per tant queda aïllada de possibles sorolls produïts pels visitants de les sales d'exposició. Malgrat la seva situació al segon pis de la Fundació, la biblioteca és accessible a tothom gràcies a un ascensor. Per altra banda Sert va crear en la biblioteca un espai lluminós i obert que ens permet gaudir de llum natural quasi tot l'any. El seu espai octagonal ens ha permès, fins ara, la col·locació de noves prestatgeries sense mermar les 40 places destinades als usuaris.

El fons

El fons inicial el constituí una part de la col·lecció privada de Joan Miró la qual va donar a la biblioteca i que constava, i consta, de diversos llibres i catàlegs d'exposicions sobre la seva obra i també sobre d'altres artistes i moviments artístics, poètics o literaris que havien sigut objecte del seu interès. Alguns d'aquests llibres tenen la particularitat d'estar dedicats a Miró pels seus

autors. Llibres signats per alguns dels seus amics com André Breton, Tristan Tzara, Man Ray, Steinberg, Brossa, Tàpies o Maruja Mallo, entre d'altres, eren especialment apreciats per Miró. Així com també es troben en aquesta col·lecció llibres dedicats per altres personatges no pertanyents al món de les arts plàstiques com Robert Graves o Yehudi Menuhin, per posar-ne un exemple.

La rellevància que aquesta col·lecció té pels investigadors de l'obra mironiana radica en la possibilitat d'arribar a conèixer, a través de la mateixa, quins van ser els seus interessos i quines van ser les influències que va rebre en la seva trajectòria artística. Els llibres sobre art prehistòric i primitiu, per exemple, ens revelen l'atracció que des de sempre exercí sobre Joan Miró tot allò que remet als orígens de l'home i a la seva essència. El fet que llibres com *El arte rupestre en Europa* d'Herbert Kühn, *Merveilles du Tassili n'Ajjer* de Jean-Dominique Lajoux o *Las artes y los pueblos de la España primitiva* de Camón Aznar es trobessin a la seva biblioteca ens dona una pista sobre l'interès que sobre Miró exercia aquest art i que es reflecteix també en la seva obra.

És també remarcable la col·lecció d'art oriental. Miró va estar fortament influït per l'art de l'Extrem Orient ja des dels anys 20 quan, tant a Barcelona com a París s'havia posat de moda, especialment l'art japonès. Així trobem en la seva col·lecció llibres com *Principles of chinese painting* de George Rowley, *Peinture chinoise* de Peter C. Swann, *Haniwa: the clay sculpture of protohistoric Japan* de Fumio Miki, *Emaki. L'art classique des rouleaux peints japonais* de Dietrich Seckel o bé el catàleg de l'exposició *L'art japonais a travers les siècles* que va tenir lloc al Musée National d'Art Moderne de París l'any 1958. L'any 1966 Miró viatja per primera vegada al Japó amb motiu d'una exposició antològica de la seva obra, acollida pel Museu Nacional d'Art Modern a Tokyo i el Museu d'Art Modern de Kyoto, i, tal com cita Pilar Cabañas en el seu llibre *La fuerza de Oriente* en la obra de Joan Miró quan Toshio Matsubara, que era l'encarregat de negociar les exposicions, va visitar previamente Miró a Mallorca es va sorprendre quan l'artista va comparar les flors dels ametllers amb "els núvols de primavera del Japó" i quan va

preguntar-li com era que sabia tant del Japó sense haver-hi anat encara, Miró va contestar: "Perquè des de fa molt temps he vist moltes pintures japoneses". Està clar que moltes d'elles les havia vist en els llibres de la seva pròpia col·lecció i que ara formen part dels fons de la nostra biblioteca.

Lògicament una bona part de la biblioteca de Joan Miró la formen llibres i catàlegs d'exposicions sobre artistes i moviments artístics del segle XX, especialment els relacionats amb les avantguardes de la primera mitad de segle. Són remarcables els llibres sobre surrealisme d'entre els quals en destaquem, per exemple, la primera edició de l'obra d'André Breton *Le surréalisme et la peinture* o *Dada and surrealist art* de William S. Rubin, obres capdals en la bibliografia sobre el surrealisme, *Surrealism* de Patrick Waldberg o bé *Position politique de la peinture surréaliste* de José Pierre.

La col·lecció de catàlegs d'exposicions pertanyents a la biblioteca de Joan Miró constitueix una eina valuosa per a l'estudi de les influències que l'artista va rebre en la seva trajectòria, especialment en la seva primera època pictòrica. Així hi podem trobar catàlegs de les exposicions que Miró va poder veure a Barcelona en els seus anys de formació com l'*Exposició d'art cubista* (1912) o l'exposició *Francis Picabia* (1922) ambdues presentades a les Galeries Dalmau, o a París, com el catàleg de l'exposició dedicada a Paul Klee a la Galerie Vavin-Raspail (1925), que l'impressionà vivament, el catàleg sobre Jean Arp a la Galerie Surréaliste (1929), *Exposition Kandinsky* a la Galerie de France (1930), el catàleg de l'exposició del seu amic André Masson a la Galerie Simon (1924) o el catàleg *Picasso* de les Galeries Rosenberg (1921), entre d'altres. Finalment cal fer referència a la important col·lecció de revistes que va llegar a la biblioteca, amb títols tan rellevants per a la història de l'art del segle XX com *Derrière le Miroir*, *Cahiers d'Art*, *Minotaure*, *Documents* o *La Révolution Surréaliste*.

A partir d'aquesta col·lecció el fons va començar a creixer. Des de l'obertura de la biblioteca sempre s'ha mantingut una especial atenció per tot allò que fa referència a les avantguardes artístiques de principis del segle XX, especialment el

surrealisme, ja que Miró en va ser un membre actiu quan vivia a París. Aquesta documentació és bàsica per entendre la primera època mironiana i molt utilitzada pels investigadors. Però seguint la idea inicial de Miró de no dedicar la seva fundació exclusivament a la seva obra, ni tampoc la biblioteca, aquesta va néixer també amb la vocació d'omplir el buit que fins aleshores hi havia hagut a Barcelona en el terreny de la documentació de totes les tendències artístiques del segle XX, i és per això que una de les prioritats de la biblioteca ha sigut des de sempre el mantenir al dia els fons relacionats amb l'art més últim. El fons d'art del segle XX (i ara XXI) es va voler des d'un inici que compringués totes les disciplines de les arts plàstiques com pintura, dibuix, escultura, gravat, instal·lacions, fotografia, video art, etc., així com també, arquitectura, urbanisme o disseny. Actualment, i per sort, a Barcelona s'han creat altres biblioteques especialitzades en art contemporani, però sempre s'ha cregut convenient el continuar amb les adquisicions de material referent a l'art de les últimes tendències artístiques perquè era el què Joan Miró havia volgut per a la biblioteca de la seva Fundació.

Per tant, podem dir que la biblioteca té dos tipus de fons, el que fa referència a Miró i el dedicat a l'art modern i contemporani en general. Malgrat fer aquesta distinció cal remarcar que lògicament aquests fons es complementen i que ara ja no s'entenen l'un sense l'altre.

Actualment la biblioteca disposa de 21.000 llibres i catàlegs d'exposicions, una col·lecció de 195 vídeos, 50 CD-ROM, 1.200 diapositives, 220 dossiers de premsa i 130 títols de revista.

Les adquisicions

En les biblioteques i centres de documentació de museus o fundacions dedicades a un artista, com és el cas de la nostra biblioteca, un dels reptes amb el qual ens enfrontem, que respon a una prioritat, ve donat per la localització i l'adquisició de tot el què s'hagi publicat sobre aquest artista. Compilar la màxima documentació existent sobre Joan Miró, tant siguin llibres com catàlegs d'exposicions, articles de revistes i

diaris, material audiovisual, etc., no és una tasca fàcil. La localització i adquisició de llibres sobre Miró publicats per editorials no sol presentar una gran dificultat. Si són llibres o material audiovisual actuals, podem saber de la seva existència a través dels catàlegs de les cases editores, dels mateixos autors, de personal especialitzat i a vegades també a través de la premsa. Els llibres antics, normalment repertoriats en bibliografies, poden ser localitzats en llibreries d'antiquari.

Es fa ja més difícil l'adquisició de catàlegs d'exposicions. En el cas de Joan Miró cal recordar que el catàleg de la seva primera exposició no col·lectiva, que va tenir lloc a les Galeries Dalmau de Barcelona, data de l'any 1918 i és només un petit full. Molts d'aquests primers catàlegs són petits fullets que com a material efímer són ara difícils de trobar. Afortunadament alguns d'ells formaven part de la col·lecció que Joan Miró va donar a la biblioteca. D'altres, pertanyents a d'altres biblioteques, han pogut ser reproduïts, però malauradament n'hi ha que pel seu mal estat de conservació no han pogut ser-ho. Possiblement en un futur i gràcies a la digitalització de documents aquesta mancança podrà ser superada. De moment el que fem és adreçar als usuaris a les biblioteques que sabem que tenen aquests documents. L'adquisició dels catàlegs més recents té també la seva problemàtica. Si bé és relativament fàcil aconseguir els catàlegs de les grans exposicions nacionals i internacionals sobre Joan Miró, gràcies en bona part a l'intercanvi de publicacions amb d'altres museus i institucions, no ho és tant la localització de catàlegs d'exposicions que tenen lloc en galeries comercials o en petits museus que no difonen tant les seves exposicions. Afortunadament podem tenir notícia d'aquestes exposicions, especialment les de les galeries privades, a través de les revistes especialitzades en art que inclouen publicitat en les seves pàgines. Un altre dels mètodes de seguiment de les publicacions existents sobre Joan Miró és la consulta per Internet dels diferents catàlegs on-line de biblioteques d'arreu del món. Aquest mètode ens ha permès la localització d'algunes obres sobre l'artista les quals no teniem a la nostra biblioteca.

Però encara més difícil és el seguiment dels articles de premsa diària i revistes. A la nostra biblioteca no disposem d'un fons gaire ampli

d'articles sobre Miró publicats la primera mitat del segle XX, i és per això que sempre suggerim als nostres lectors que es posin en contacte amb la biblioteca de la Fundació Pilar i Joan Miró de Mallorca que guarda un bon nombre d'aquests articles que l'artista havia guardat minuciosament a través dels anys. Tant Joan Miró com la Fundació generen des de fa anys una quantitat important d'articles en la premsa escrita que des de la biblioteca hem de localitzar i ordenar. Els articles de premsa més moderns, especialment els publicats a Catalunya i a la resta d'Espanya, els aconseguim via una agència especialitzada en la compilació d'articles per a empreses que semanalment ens fa arribar tot el què ha sortit a la premsa espanyola, i també a algunes revistes d'art, sobre Joan Miró i també sobre la Fundació. Així doncs tenim força controlada la premsa espanyola però no així l'estrangera. Si no ens la fa arribar la revista (si es dona el cas que no hi estem subscrits) o el diari que l'ha publicat, cosa que per sort moltes vegades succeeix, se'ns fa molt difícil saber, per exemple, el què es pot haver publicat sobre Joan Miró i també sobre la Fundació en països allunyats dels circuits artístics d'Europa o dels Estats Units. Malgrat tot la biblioteca disposa actualment d'un extens fons sobre Joan Miró que va creixent dia a dia.

Hem d'afegir també que la localització de la diversa documentació existent sobre Joan Miró té una importància afegida per a nosaltres ja que una de les tasques de la biblioteca és confeccionar i mantenir al dia la bibliografia sobre Joan Miró.

L'accés als fons

La biblioteca és de lliure accés. No hi ha cap tipus de restricció i tampoc no cal cap carnet d'usuari per poder-hi accedir. Aquest últim aspecte vé donat perquè tampoc no hi ha servei de préstec, excepte en l'apartat de video. La major part de llibres, catàlegs i revistes són consultables a la mateixa sala amb l'excepció dels llibres i catàlegs considerats de reserva, dels catàlegs de mà d'exposicions d'artistes diversos, que es conserven en capses especials, i de les revistes de reserva. Aquesta documentació es conserva en una sala d'accés restringit. Són

també de lliure accés els dossiers d'articles de premsa que hem anat recollint al llarg dels anys sobre Joan Miró i també sobre la Fundació. Aquests dossiers de premsa són importants, tant per nosaltres com pels usuaris, perquè en ells s'hi troba reflectida tant la història de la Fundació com la importància de Joan Miró en el panorama artístic mundial.

A la sala de lectura els usuaris disposen d'una OPAC de consulta dels fons de la biblioteca, pertanyent al programa de gestió de biblioteques BiblioNext, que permet realitzar cerques per nombrosos camps entre ells per paraules clau, així com permet la recuperació de la informació a través de cerques booleanes. Tot i ser un programa millorable cal dir que la recuperació bibliogràfica és ràpida i eficaç.

La biblioteca disposa també d'un aparell reproductor de vídeo i un lector de CD-ROM. Actualment també és possible la connexió a Internet. Per aquest motiu hem elaborat un directori amb les adreces relacionades tant amb Miró com amb les exposicions temporals de la Fundació, així com també hem recollit algunes de les adreces relacionades amb l'art contemporani en general. Això facilita molt la tasca de recerca de l'usuari en aquest món tant útil i atractiu, però també tan intrincat, de la navegació internàutica.

La relació amb la Fundació

Però, com a totes les biblioteques integrades en un museu que a més projecti diverses exposicions al llarg de l'any, els fons de la biblioteca creixen també en funció de les necessitats de la Fundació. La Fundació Miró cada temporada rep unes quatre o cinc grans exposicions temporals més les exposicions de l'Espai 13 dedicades als artistes joves. Una de les tasques de la biblioteca és la recerca de bibliografia sobre l'artista, o artistes, o bé sobre el moviment de què tractarà l'exposició per tal d'adquirir els llibres, catàlegs i també material audiovisual que creiem d'interès per tal de documentar-la. Si l'exposició és produïda per la mateixa Fundació, la col·laboració amb els diferents departaments que hi intervenen és estreta, en tant que la biblioteca els ha de proporcionar la documentació que necessiten

per tal de poder treballar en la realització de cada exposició. Per altra banda l'adquisició de material relacionat amb les exposicions permet que l'usuari de la biblioteca disposi d'una documentació actualitzada sobre la temàtica de cada exposició.

La relació que la biblioteca té amb els diferents departaments de la Fundació és de naturalesa variada. El departament de conservació és, sens dubte, el que fa un ús més extensiu i intensiu de la biblioteca. Primerament la necessitat que aquest departament té de documentació de la pròpia obra de Miró, tant la pertanyent a la Fundació com la no pertanyent, i també l'haver de contestar les múltiples consultes que reben sobre l'obra de Joan Miró, formulades tant per estudiosos com per propietaris d'obra, galeries, etc., fa que la consulta dels fons mironians de la biblioteca sigui bàsica per a aquest departament.

La utilització de la biblioteca és també bàsica per al servei pedagògic, especialment en la preparació de les visites comentades de les diferents exposicions temporals que tenen lloc a la Fundació.

La relació de la biblioteca amb el departament de premsa és bi-direccional ja que per una banda els hi cal consultar els fons de la biblioteca per tal de confeccionar les notes de premsa de les diferents exposicions temporals, i per altra banda compartim el control dels articles apareguts a la premsa escrita sobre la Fundació. Actualment és aquest departament qui confecciona els dossiers de premsa sobre la Fundació amb els articles que tant ells com la biblioteca anem recollint, mentre que tot el que fa referència a Miró és la biblioteca qui s'encarrega de compilar els articles i confeccionar els dossiers.

La llibreria és per a nosaltres de molta importància ja que és des d'aquest departament que es porta a terme el control de novetats i l'adquisició de les mateixes. La llibreria és qui té establerts els contactes amb els diferents editors i distribuïdors que ens fan arribar les novetats editorials que apareixen al mercat, i des de la biblioteca fem una selecció del què creiem més interessant. La llibreria s'encarrega també de buscar les publicacions que ens demanen els lectors a través de desiderates.

Un dels aspectes que fa interessant el treball en una biblioteca d'un museu o una fundació de caire artístic, com és el nostre cas, és precisament el treball en equip amb els diferents departaments de la institució per tal de portar a terme un projecte museístic de difusió de l'art. Les biblioteques d'aquesta tipologia són importants en tant que participen activament en el desenvolupament de les investigacions que s'efectuen en les institucions a les quals pertanyen, però cal dir que no sempre és reconegut el seu paper en la seva exacta dimensió.

El futur

Està prevista per l'any 2002 l'obertura d'una nova sala anexas a la biblioteca que es dedicarà a Josep Lluís Sert, en la qual s'hi guardarà la documentació sobre l'arquitecte actualment conservada a l'arxiu de la Fundació. Aquest fons consta de plànols originals de les seues projectes arquitectònics, fotografies -tant de les seues obres com personals- cartes, retalls de premsa, etc. En aquesta sala també s'hi podrà consultar el fons d'arquitectura, urbanisme i disseny que ara per ara es conserva a la biblioteca. Si per una banda podrà representar una certa incomoditat per a l'usuari el no poder consultar la majoria dels fons en una mateixa sala, cosa que ara sí és possible, per l'altra el traspass dels fons abans citats a aquesta nova sala farà que la biblioteca solucioni per algun temps la seva manca d'espai.

Ens agradaria també, en un futur no massa llunyà, que el catàleg del nostre fons pogués ser accessible a Internet. No podem oblidar que malgrat que una biblioteca existeix en virtut dels seus fons el tractament i difusió d'aquests darrers entra de ple en el què s'ha anomenat la revolució de la informació. Els medis informàtics fan més fàcil i ràpid l'accés al fons i alhora permeten que les mateixes biblioteques puguin donar-se a coneixer amb més facilitat. No es un fet estrany, malauradament, que moltes vegades un museu pugui ser conegut per un ampli sector de la població i no així la seva biblioteca. Això és el què passa d'alguna manera amb la nostra biblioteca. La Fundació Joan Miró és un dels centres artístics més visitats de Barcelona i en canvi no tothom sap de la existència de la biblio-

teca. Extendre el coneixement de la seva existència és un dels aspectes que haurem de treballar per tal de millorar-lo.

Veim doncs com després de 25 anys de la seva creació la biblioteca de la Fundació continua treballant en la difusió de l'art contemporani, tal i com havia projectat Joan Miró.

Bibliografia *

KÜHN, Herbert. El arte rupestre en Europa. Barcelona, Seix i Barral, 1957.

LAIJOUX, Jean-Dominique. Merveilles du Tassili N'Ajjer. Paris, Éditions du Chêne, 1962.

CAMON AZNAR, José. Las artes y los pueblos de la España primitiva. Madrid, Espasa-Calpe, 1954.

ROWLEY, George. Principles of chinese painting. Princeton (New Jersey), Princeton University Press, 1947.

SWANN, Peter C. La peinture chinoise. Paris, Éditions Pierre Tisné, 1958.

FUMIO, Miki. The clay sculpture of protohistoric Japan. Rutland (Vermont), Charles E. Tuttle, 1960.

SECKEL, Dietrich. Emaki: l'art classique des rouleaux peints japonais. Zurich, Éditions Max Niehans, 1959.

CABAÑAS, Pilar. La fuerza de Oriente en la obra de Joan Miró. Madrid, Electa, 2000.

BRETON, André. Le surréalisme et la peinture. Paris, Gallimard, 1928.

RUBIN, William. Dada and surrealist art. New York, Harry N. Abrams, 1968.

WALDBERG, Patrick. Surrealism. New York, McGraw-Hill, s.d.

PIERRE, José. Position politique de la peinture surréaliste. Paris, Le Musée de Poche, s.d.

** Bibliografia citada en el capítol dedicat a la col·lecció privada de Joan Miró. Ordenada per ordre de citació.*

